

4.ÜNİTE

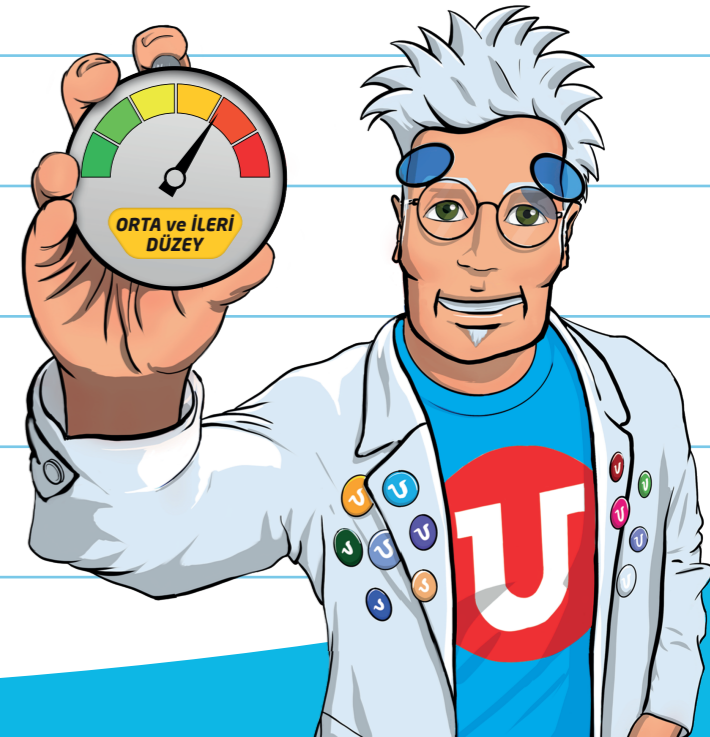
U

TYT Orta ve İleri Düzey Tarih Soru Bankası

Kavimler Göçü

BEGÜM ÜNLÜ

İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI

ASYA HUNLARI

KAVİMLER GÖÇÜ

AVRUPA HUNLARI

I. KÖKTÜRKLER

II. KÖKTÜRKLER

UYGURLAR

DİĞER TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARI

ASYA HUN İMPARATORLUĞU (MÖ 220-MS 216)

- Bilinen ilk Türk devletidir.
- Teoman tarafından kuruldu.
- En parlak dönemleri **Mete Han Dönemi**'dir.
- Doğuda Mançurya'dan batıda Hazar Denizi'ne kadar olan bölgede hakimiyet kuruldu.
- Orduda **onlu sistem** oluşturuldu.
- İpek Yolu hakimiyeti için Çin ile çok mücadele edildi. Çin sadece vergiye bağlandı. Türkler Çin'e yerleştirilmedi. (ASİMİLE olmamaları için)
- **Veraset anlayışı ve Çin entrikaları yıkılmalarında etkili olmuştur.**
- Önce Batı ve Güney Hunları olarak ayrıldılar.
- Sonra Kuzey ve Güney Hunları olarak görüldüler.
- Kuzey Hunları Kavimler Göçü'nü başlatmıştır.

Asya Hun Devleti

Örnek:

- Hunlar'da 21 Mart'ta ve Turfan Uygurları'nda 9 Mart'ta kutlanan Yeni Yıl Festivali Türk toplulukları arasında yaygındır.
- Orta Asya ve Ön Asya'da günümüzde de kutlanan Nevruz, Türklerin baharı karşılama bayramıdır.

Yalnız bu bilgilere göre,

- I. Türklerin toplumsal dayanışmaya önem verdiği,
- II. Türklere özgü değerlerin zamanla Orta Asya dışına da aktarıldığı,
- III. Nevruz Bayramı'nın Türklere özgü bir bayram olduğu

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) I, II ve III

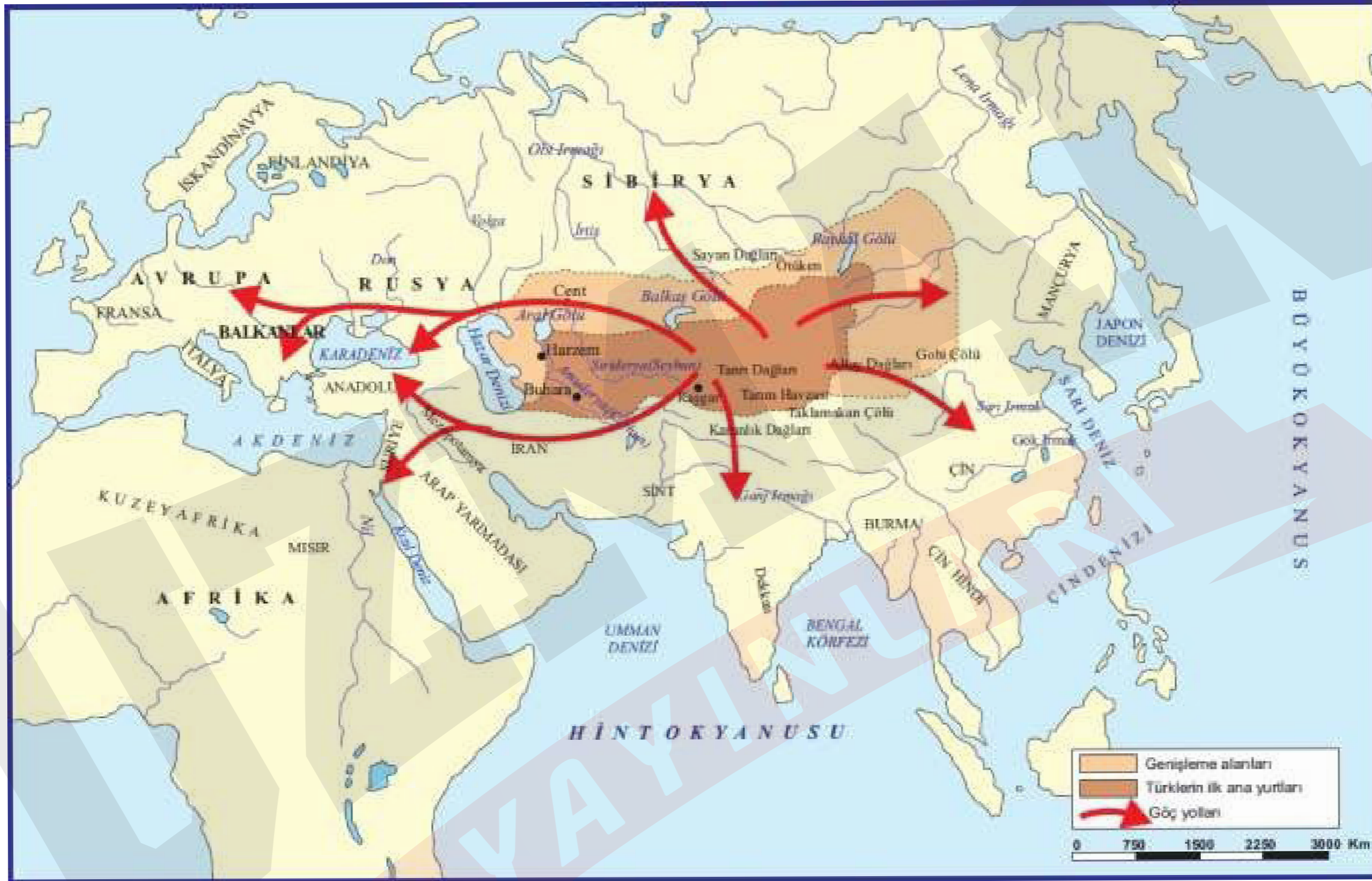

KAVİMLER GÖÇÜ (375)

- Hunların etkisiyle başlayan Doğu ve Orta Avrupa'daki barbar kavimlerin yer değiştirmesidir.
- Kavimler Göçü sonucunda;
- İlk Çağ bitti, Orta Çağ başladı.
- Roma İmparatorluğu Batı ve Doğu Roma (Bizans) olarak ikiye ayrıldı. (395)
- Batı Roma'nın yıkılması tüm Orta Çağ'a damgasını vuracak olan soyluların etkinliği üzerine kurulan Feodaliteyi ortaya çıkardı.
- Bugünkü Avrupa milletlerinin temelleri atıldı.
- (Angıllar ve Saksonlar İngilizleri, Germanler Almanları, Alanlar, Vizigot ve Vandallar İspanyolları)
- Avrupa Hun Devleti kuruldu.
- Avrupa Türk kültürünü tanıdı.

Kavimler Göçü

Örnek:

Hunların Aral Gölü ile Hazar Denizi arasından batıya yönelerek Alanların topraklarını ele geçirmelerinin ardından Ostrogotlar, Lombardlar, Gepidler, Vizigotlar gibi German kavimlerini Avrupa içlerine sürmeleri sonucu yaşanan Kavimler Göçü'nün etkileri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması
- B) Güvenlik sorunu yaşayan halkın senyör denilen güçlü kişilerin koruması altına girmesi
- C) Avrupa'nın etnik yapısının şekillenmesi
- D) İngiltere, Fransa, İspanya gibi belli başlı Avrupa devletlerinin temellerinin atılması
- E) Doğu Roma İmparatorluğu'nun yıkılması

AVRUPA HUN DEVLETİ (375-469)

- **Balamir** önderliğinde Avrupa'ya göç eden Türkler tarafından kuruldu.
- **Uldız** zamanında Batı Roma ile dostluk kurarak, Doğu Roma İmparatorluğu'nu baskı altında tutma politikası izlendi.
- **Rua** zamanında da Doğu Roma vergiye bağlandı.
- Avrupa'nın "Tanrının Kamçısı" olarak nitelendirdiği **Attila Dönemi** en parlak dönemdir.
- **Attila Dönemi'nde;**
- Doğu Roma **Margos Antlaşması** ile vergiye bağlanmıştır.
- Bizans'ın antlaşma şartlarına uymaması üzerine **I. ve II Balkan Seferi'ne** çıkan **Attila Anadolios Antlaşması** ile Bizans'ın ödediği vergiyi üç katına çıkarmıştır.
- **Attila** Batı Roma üzerine yöneldi.
- Batı Roma İmparatoru **Papa I.Leo'yu** aracı tutarak Roma'nın bağışlanmasını istemiştir.

! NOT

- Avrupa Hunlarının ülkeyi iyi yönetmesi ticari faaliyetlere ortam hazırlamıştır.
- Devlet, ordu, yönetim konularında Avrupa'yı etkilemişlerdir.

Avrupa Hun Devleti

I.KÖKTÜRK DEVLETİ (552-659)

- Asya Hunları yıkıldıktan sonra Asya'da Avarlar hakim oldu.
- Köktürkler Avarları Avrupa'ya göç ettirerek Ötüken merkezli devletlerini kurdular.
- Bumin Kağan kurmuştur.
- Türk adıyla kurulan ilk devlettir.
- Devletin batısını İstemi Yabgu idare etmiştir.
- İstemi Yabgu Sasanilerle ittifak yaparak Akhun Devleti'ni yıkmıştır.
- Daha sonra da Sasanilere karşı Bizans'la ittifak yapmıştır.
- 582'de Doğu ve Batı Köktürkler olarak ikiye ayrılmışlardır.
- 630'da Çin esaretine girmişlerdir.

! NOT

→ Köktürkleri Çin esaretinden kurtarmak için Kürşat otuz dokuz adamıyla Çin sarayını basmıştır. Burada hayatlarını kaybettiler.

I. Köktürk

Örnek:

552'de Avar egemenliğine son vererek kurulan Kök Türklerin, Sasanilerle anlaşarak 567'de Akhunlara (Eftalitlere) son vermeleri,

- I. Orta Asya'daki nüfuzlarını artırma,
  - II. İpek Yolu ticaretini kontrol altına alma,
  - III. Sasanilerin güçlenmesine karşı olma
- tutumlarından hangileriyle açıklanabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve II

E) I, II ve III

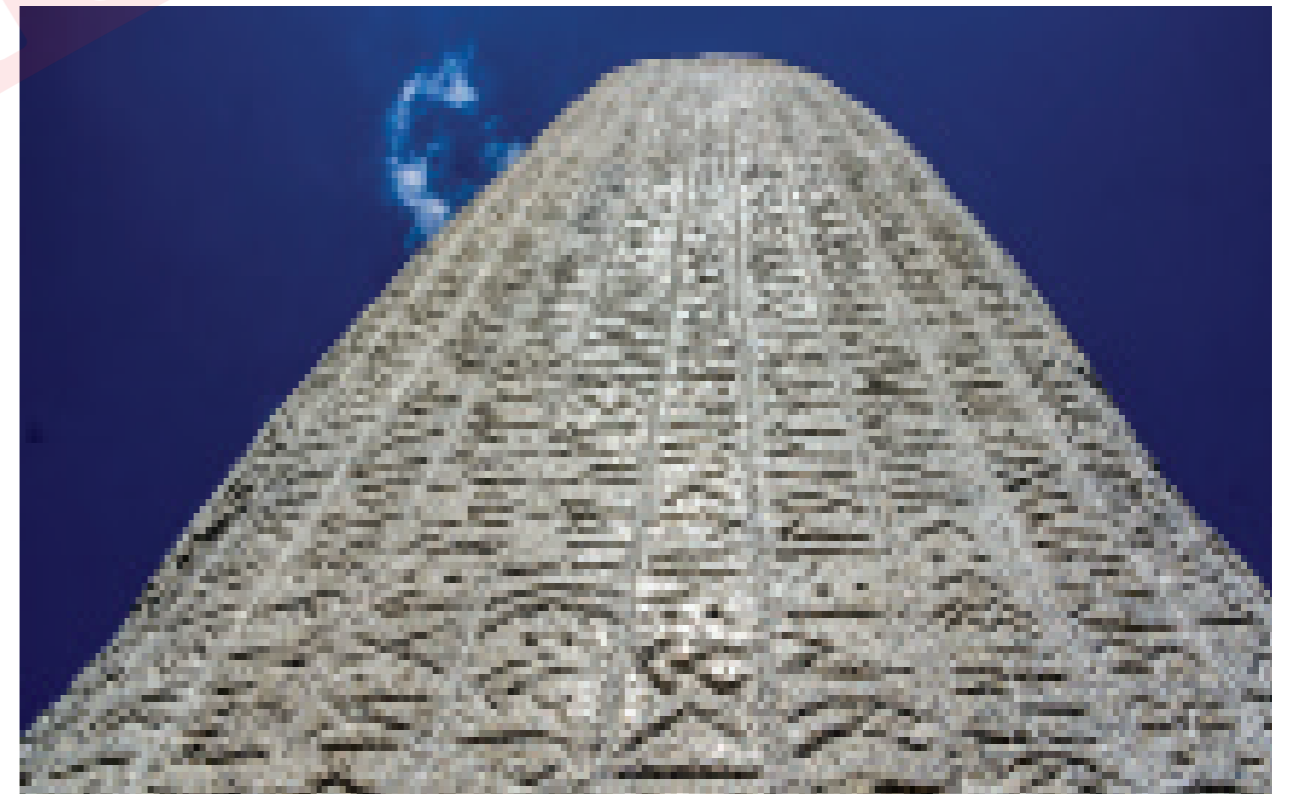
II. KÖKTÜRK DEVLETİ (682-744)

- Kürşat İhtilali'nin ardından Kutluk'un Çin'e karşı başlattığı bağımsızlık mücadelesi başarılı oldu.
- Kutluk'a devlet kuran anlamında İlteriş unvanı verildi.
- Kutluk Çin'e karşı 46 sefer düzenleyerek başarılı oldu.
- Vezir Tonyukuk'un devlete önemli hizmetleri oldu.
- Bilge Kağan'ın hükümdarlığı, kardeşi Kültigin'in komutanlığı zamanında devlet başarılar elde etmiştir.
- Bilge Kağan'ın ve Kültigin'in ölümünden sonra Karluk, Basmil ve Uygurlar tarafından devlet yıkılmıştır.

! NOT

- 38 harfli ilk Türk alfabesi Köktürk alfabesidir.
- **Bilge Kağan, Kültigin ve Tonyukuk** adlarına dikilen **Orhun Yazıtları** Türk Tarihi ile ilgili bilgi veren en eski yazılı kaynaklardır.
- Moğolistan'da bulunan Orhun Yazıtları Yolluğ Tigin tarafından yazılmış olup, Danimarkalı Thomsen tarafından okunmuştur.
- "**Sosyal devlet**" anlayışı yazıtlardaki ifadelerden net olarak anlaşılmaktadır.

Orhun Yazıtları

Örnek:

Orhun Kitabeleri'nde yer alan, "Ölecek milleti diriltip doyurdum. Çıplak milleti giydirdim. Fakir milleti zengin, az milleti çok kıldım." ifadeleri doğrultusunda Türklerde devlet olmanın özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisinin önemsenmediği söylenemez?

- A) Devletin halk için olduğu
- B) Kağan'ın halkın ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu olduğu
- C) Ekonomik kalkınmanın komşu ülkelerle yapılan ticari ilişkilere dayandırıldığı
- D) Milletin refah ve bolluk içinde olmasının önemsendiği
- E) Ülke kaynaklarının halk yararına kullanıldığı

UYGURLAR (744-840)

- II.Köktürkleri Karluk ve Basmillerle birleşerek yıkmışlardır.
- Kutluk Bilge Kül Kağan bilinen ilk hükümdarlarıdır.
- Bu dönemde devletin merkezi Ötüken'den Karabalgasun'a taşınmıştır.
- Böğü Kağan zamanında Çin'e başarılı seferler yapılmıştır.
- Böğü Kağan zamanında **Maniheizmin** kabul edilmesiyle, (**din değiştiren ilk Türk devleti**)
- et yememeyi, savaşmamayı teşvik ettiği için savaşçı özellikler zayıflamıştır.
- Bilim, sanat ve edebiyatta ilerlemişlerdir.
- Saraylar, Maniheizim tapınakları yapılmıştır.
- Yerleşik hayat yaygın olarak görülmüştür.

Uygur Devleti

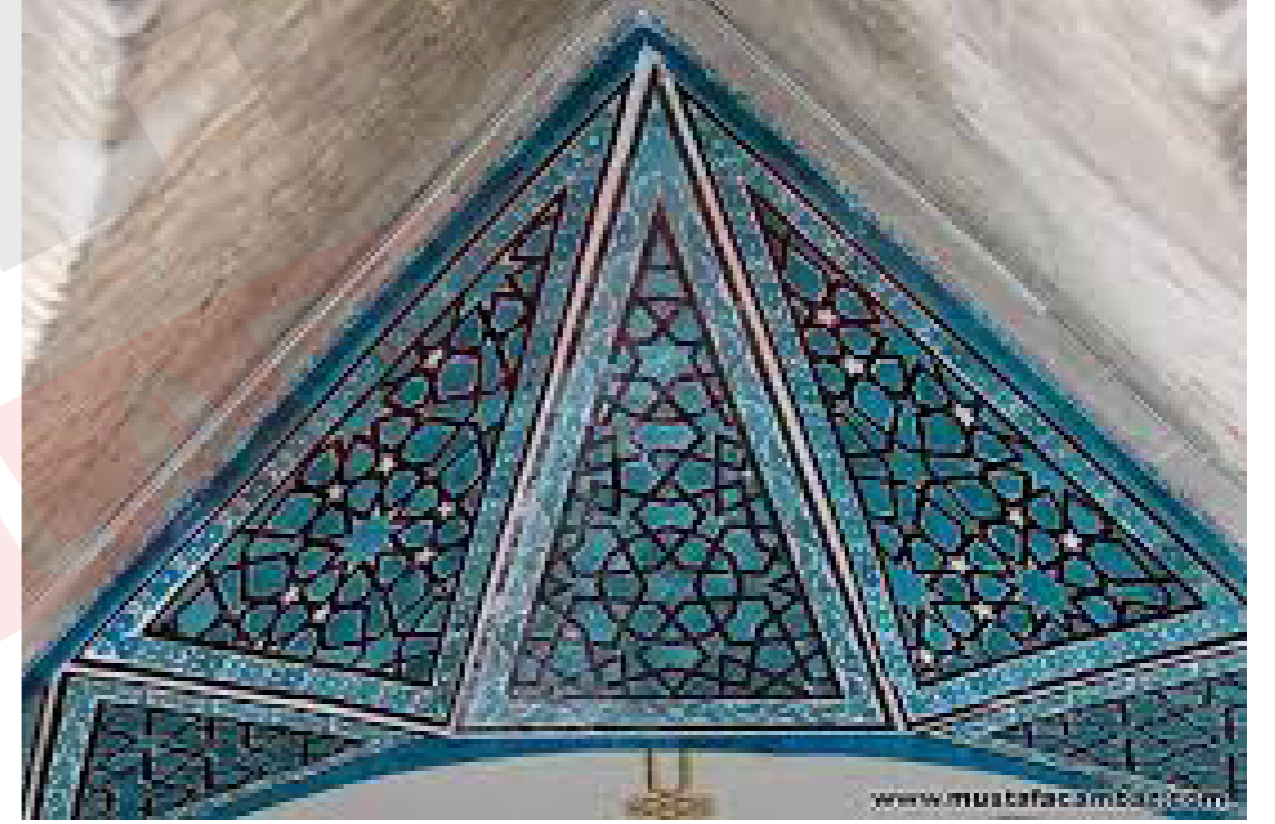
- Yerleşik hayatla birlikte tarımsal faaliyetler için sulama kanalları yapılmıştır.
- Maniheizmin öğretilmesi için basılan kitaplar matbaanın kullanılmasını sağlamıştır.
- İlk defa kütüphane kurulmuştur.
- 840'ta Kırgızlar tarafından Uygurlar yıkılmıştır.
- Uygurlar **Kansu ve Turfan Uygurları** olarak iki kola ayrılarak bir süre daha yaşamışlardır.
- Kansu Uygurları Moğol hakimiyetine girmiştir.
- Turfan Uygurları ise Çin egemenliğine girmişler, Moğol devlet kademelelerinde yer alarak onların Türkleşmeleri ve İslamlaşmalarında etkili olmuşlardır.
- Günümüzde Doğu Türkistan'da Sincan özerk Bölgesi'nde varlıklarını devam ettirmektedirler.

! NOT

→ Uygurlarda minyatür, fresk, mimaride Türk üçgenini kullanmışlardır.

Örnek:

Uygurlar'da görülen,

- I. yöneticilerin Mani dinini benimsemesi,
- II. minyatür sanatına yer verilmesi,
- III. boylar federasyonu biçiminde siyasal örgütlenmeye gidilmesi

durumlarından hangileri diğer Türk toplulukları ile farklılık göstermez?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve II

E) II ve III

AVRUPAYA GÖÇ EDEN TÜRKLER

- **Hunlar:** Avrupa'da kurulan ilk Türk devleti olup, Avrupa Türk kültürü ile tanıştı.
- **Avarlar:** I.Köktürkler'e yenilerek Avrupa'ya göç ettiler.
- İstanbul'u ilk kuşatan Türk devletidir. (iki kez)
- Slavları ve Germanleri yönetim, askerlik ve sanat alanlarında etkilediler.
- **Macarlar:** IX. yüzyıl başlarında Peçeneklerin baskısıyla batıya göç ettiler.
- Hristiyanlığın Katolik mezhebini benimsediler.
- **Kumanlar (Kıpçaklar):** Batı Köktürklerin devamı olup Karadeniz'in kuzeyine gelmişlerdir.
- Rusları yenilgiye uğratmaları Rus İgor destanını ortaya çıkarmıştır.
- Oğuzlarla mücadeleleri Dede Korkut Hikâyelerinin doğmasına neden olmuştur.

- **Bulgarlar:** Avrupa Hunlarının yıkılmasından sonra Karadeniz'in kuzeyine gelen Hunların Ogurlarla birleşerek,
- Kubrat önderliğinde kuruldular.
- Hazarların baskılarıyla parçalanarak ikiye ayrıldılar.
- İtil (Volga) Bulgarları İslamiyeti, Tuna Bulgarları Hristiyanlığı seçti.
- Tuna Bulgarları İstanbul'u kuşatan ikinci Türk devletidir.
- **Hazarlar:** VIII-XI. yüzyıllar arasında Karadeniz ile Kafkas Dağlarının kuzeyinde hüküm süren bir Türk devletidir.
- Sabar Türkleri'nin devamı olup Batı Köktürkleri yıkılınca bağımsızlıklarını ilan ettiler.
- Bizans, Sasani ve Müslüman Araplarla siyasi ilişkiler kurdular.
- Hz. Osman Dönemi'nde Müslümanlarla Belencer Savaşı'nı yaptılar.
- **Museviliği** kabul eden tek Türk devletidir.
- Gelişmiş bir adalet sistemleri vardır.

Örnek:

- Arap ülkelerinden kuzeye, Bizans'tan doğuya uzanan ticaret yolları üzerinde yaşayan Hazarlar, VII. ve IX. yüzyıllar arasında buldukları bölgede huzuru ve ulaşım güvenliğini sağlayarak bu dönemin Hazar Barış Çağı olarak adlandırılmasını sağlamışlardır.
- Yöneticilerin Musevilik inancını benimsediği Hazar ülkesinde Müslüman, Hıristiyan, Musevi ve Şamanist olanlar da yaşamışlardır. Farklı dinlerden olanlar arasındaki anlaşmazlıklar her dinden temsilcinin yer aldığı Yüksek Hakimler Kurulu'nda çözüme kavuşturulmuştur.

Verilenler doğrultusunda Hazarlarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Ticaretin önemsendiği
- B) Refah seviyesinin yüksek olduğu
- C) Hoşgörülü yönetim anlayışının görüldüğü
- D) Türkçe'nin ortak dil olarak kullanıldığı
- E) Hukuk sisteminde adaletin gözetildiği

DİĞER TÜRK TOPLULUKLARI

- **Kırgızlar:** Uygurları yıktılar.
- XIII. yüzyılda Moğollar son vermiştir.
- XIX. yüzyılda Rus egemenliğine giren Kırgızlar 1991'de bağımsız olmuşlardır.
- Dünyanın en uzun destanı **Manas** destanını yazdılar.
- **Türgişler:** Köktürklerin yıkılmasından sonra bağımsız oldular.
- Emevilerle mücadele ederek Orta Asya'nın Araplaşmasını engellediler.
- Kendi adlarına para bastırdılar.
- **Karluklar:** II.Köktürklerin yıkılmasında etkili oldular.
- **İslamiyeti** kabul eden ilk Türk boyudur.
- **Talas Savaşı**'nda Çin'e karşı Abbasileri desteklediler.
- Karahanlıların kuruluşunda etkili oldular.

- **Sabirler:** Bugünkü Sibiryada adı Sibirlerden gelmektedir.
- Kafkasların kuzeyine yerleşerek Bizans ve Sasanilerle ittifak yapmışlardır.
- **Oğuzlar (Uzlar):** En kalabalık Türk boyudur. (24 boy)
- X. yüzyılda Oğuz Yabgu Devleti'ni kurdular.
- Selçuklular, Osmanlılar gibi önemli devletler kurdular.
- Malazgirt Savaşı'nda Bizans'tan Selçuklu saflarına geçtiler.
- **Peçenekler:** Oğuz ve Hazar baskısıyla Karadeniz'in kuzeyine yerleştiler.
- Kumanlar tarafından yıkıldılar.
- Malazgirt Savaşı'nda Bizans tarafından Selçuklu tarafına geçtiler.

Örnek:

Aşağıdaki Türk topluluk ve özellikleri eşleştirmelerinden hangisi yanlış verilmiştir?

<u>Türk topluluğu</u>	<u>Özellikleri</u>
A) Kumanlar	Deşt-i Kıpçak adıyla bilinen Karadeniz'in kuzeyindeki steplerde yaşamışlar, Bizansla ittifak yaparak Peçeneklere son vermişlerdir.
B) Hazarlar	Yöneticilerin Museviliği kabul ettiği tek Türk topluluğudur.
C) Macarlar	Balkanların German istilasını önlemişler ve Hristiyanlığın Katolik mezhebini benimsemişlerdir.
D) Oğuzlar	Horasan'dan Anadolu'ya göç ederek Anadolu'nun ve zamanla Balkanların Türk yurdu olmasında etkili olmuşlardır.
E) Uygurlar	Orta Asya'da Türk siyasi varlığını ege-men kılan ilk Türk topluluğudur.

İLK TÜRK DEVLETLERİ VE KOMŞULARI

- Eski Türk devletlerindeki ekonomik yapı **bozkır kültürü** etrafında şekillenmiştir.
- Bozkır kültürünün temelini hayvancılık, **tarım, el sanatları, ticaret oluşturur.**
- Ekonomik faaliyetler Çin, Bizans ve Sasani devletleri ile gerçekleşmiştir.

HUNLAR

- Temel geçim kaynakları hayvancılıkla birlikte, tarım, avcılık, balıkçılık, madencilik, dericilik ve ticarettir.
- Çin başta olmak üzere yerleşik toplumlara kürk, at, deri, silah satmışlar, karşılığında ipek, çay, tahıl ürünleri almışlardır.
- Çinlilerle mücadelenin temel nedeni **İpek Yolu hakimiyeti** olmuştur.
- Madencilik savaş sanayisinde üstün olmalarını sağlamıştır.

KÖK TÜRKLER

- Batı kanadının idarecisi İstemi Yabgu İpek Yolu hakimiyeti için Akhunlara (Eftalit) karşı Sasaniler ile daha sonra Sasanilere karşı Bizans ile ittifak yapmıştır.
- Tarihte Ön Asya devleti ile Orta Asya devleti arasındaki ilk ittifaktır. (Bizans-Kök Türk)
- Kök Türkler Sasanilerle işbirliği yaparak Akhunlara son vermiştir.
- Akhunlara bağlı olarak yaşayan ve kervan ticareti ile uğraşan Soğdlular Kök Türk hakimiyetine girmiştir.
- İpek Yolu ticareti Uzak Doğu'dan Ön Asya ve Akdeniz'e kadar çok geniş bir bölgeyi birbirine bağlayan köprü olma özelliği ile buradaki devletlerin iç piyasalarını canlandırmıştır.
- İpek Yolu ticaretinin bol kazançlı olması Türklerle komşuları arasında mücadelelere sebep olmuştur.

UYGURLAR

- Tarım fazlası ürünleri, canlı hayvanları ve bu hayvanların derilerini Çinli-lere satmışlardır.
- Alım satım ve borç alıp vermede belirli bir para ve ölçü sistemine sahip olmuştur.
- Borç olarak alınan mal ve para faiz karşılığında genellikle ilkbaharda alınmış ve ürünün kaldırıldığı sonbaharda ödenmiştir. Borç karşılığı faiz ödemesi yapılması Türklerde bankacılığın temelini teşkil etmiştir.

HAZARLAR

- Hazarlar güçlü orduları ile ülkede asayiş ve ulaşım güvenliğini sağlayarak VII. ve IX. yüzyıllar boyunca Doğu Avrupa'da Hazar Barış Çağı'nı başlatmışlardır.
- Hazar toprakları farklı milletlerin ve dinlerin kaynaştığı bir bölge haline gelmiş, ticari faaliyetler oldukça gelişmiştir.
- Borç olarak alınan mal ve para faiz karşılığında genellikle ilkbaharda alınmış ve ürünün kaldırıldığı sonbaharda ödenmiştir. Borç karşılığı faiz ödemesi yapılması Türklerde bankacılığın temelini teşkil etmiştir.

! NOT

- Hun, Köktürk ve Uygurlar ipek, buğday ve pirinç gibi ürünleri zaman zaman Çin'den hediye ve vergi olarak temin etmiştir.
- Bu ürünler Türkler tarafından da yetiştirilmiştir.
- Ticaret büyük ölçüde değiş-tokuşa dayanmıştır. En çok at değiş tokuş aracı olarak kullanılmıştır. Kıymetli madenlerden yapılan kap kacaklar da önemli bir ödeme aracı olmuştur.
- Ticarete Türkler parayı da kullanmıştır.
- **Satir** denilen diske benzeyen gümüş parayı ticarete kullanmışlardır.
- Uluslararası ticarete Soğdlu tüccarlardan faydalanan Türkler zamanla Hun, Kök Türk ve Uygur devletlerinde de tüccar grupları oluşturmuştur.
- Soğd ve Arap gibi yabancı tüccarlar Türk devletlerinde temsilcilikler açınca, Türk tüccarlar da yabancı ülkelerde temsilcilikler açmıştır.
- Türkler toprakları üzerinden geçen kervanlardan geçiş vergisi alınmıştır. Çin ipeğinin Batı'ya satışından önemli kârlar elde etmişlerdir.

